

Schriftlezing: Genesis 4:1-16; Matteüs 5:21-26 en 43-48

Tekst: Zondag 40

Ps. 33:1,2

Ps. 101:1,2,4

Ps. 82:1,2,3

Ps. 85:3,4

Lb. 285:1,2,3,4

Ps. 133:1,2,3

Gehouden te: Baflo, 13-01-13 (9.30 u.)

Thema: Bescherm het leven van de mens en wees je broeders hoeder.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jong en oud,

1. Leven en dood

Afgelopen maandag hadden we het in mijn catechisatiegroepen over de betekenis van het zesde gebod: 'Pleeg geen moord'. Het viel mij op dat de jongelui intens bezig zijn met het thema 'Leven en dood.' En dat ze er ook heel openhartig en vrijmoedig over praten. Het ligt kennelijk heel dicht bij hun belevingswereld. Ze krijgen er op allerlei manieren mee te maken.

Hoe dan zoal? En waar komen ze dan mee?

Zelfdoding is een item, waar jongeren over horen of in de nabije of iets minder nabije omgeving mee te maken krijgen. Daar heb je zo een gesprek over.

Pestgedrag van of tegen medeleerlingen in de klas of op school, ook zoiets. Waarbij de social media als Facebook een bepaalde rol spelen. Want in een mum van tijd heb je allerlei negatieve dingen over een ander de wereld in.

[Tussen haakjes: Pestgedrag, het veroordelen of uitsluiten van anderen komt ook in verzorgingshuizen voor onder bejaarden. Net als jaloezie... We hoeven dus niet alleen naar onze kinderen en jonge mensen te kijken.]

Ongelukken met dodelijke afloop komen ook voor in de wijde kring van onze jongens en meisjes.

Bepaalde situaties van euthanasie, daar horen ze van. En daar moeten ze over nadenken.

Alles komt zomaar bij onze kinderen binnen. Hoe anders dan vijftientig, veertig jaar geleden. Toen ik op die leeftijd was en naar catechisatie ging, had je van deze dingen nooit of nauwelijks gehoord. Op een dorp in een gesloten gemeenschap hoorde je misschien: 'Die en die heeft zich opgehangen.' Dat was het dan ook zo ongeveer. En natuurlijk werd er toen ook gepest...

Maar onze kinderen krijgen het in de hand en onder ogen via hun smartphones. Al die prikkels en impulsen. Handle dat dan maar eens als vijftien-, zestienjarige.

En dan hebben we het nog niet eens over allerlei extreem gewelddadige games.

Dit is de denk- en leefwereld van onze jongens en meisjes. En net zo goed die van ons, ouders en ouderen.

We zien de uitwassen, zien de bebloede lijken van mensen – slachtoffers van alle soorten geweld – op de televisie of YouTube. En hoeveel slachtoffers hebben misschien geen lichamelijke verwondingen, maar wel mentale en psychische trauma's?

Ondertussen blijven velen het geloof in het zelfbeschikkingsrecht van de mens belijden. De mens kan zelf wel uitmaken hoe hij leeft en hoe hij sterft. De mens heeft het leven in eigen hand. 'We maken kinderen,' zegt men gewoon. En als het zo uitkomt, maken we een einde aan het leven, wanneer het niet meer menswaardig geacht wordt.

Gevolg: Het recht van de sterkste overwint. Zwakken zijn de dupe. Verder: zinloos geweld, doodslag, moord, haat en nijd en ellebogenwerk.

Het zorgt voor sterke onmachtgevoelens bij ons en andere mensen. Komt er dan nooit een einde aan het geweld? Aan de stroom van bloed die vloeit in de wereld? Het bloed dat van de aardbodem roept sinds de dood van Abel.

Het zesde gebod is behoorlijk actueel. Dat begrijpt u. "Pleeg geen moord."

Maar toch, God kijkt niet eerst naar onze overheid en haar beleid betreffende de bescherming van het leven.

Maar de Heer kijkt allereerst naar mijn hart. Wat is mijn houding tegenover mijn naaste? Hoe sta ik in de samenleving? De kleine samenleving van het gezin en mijn familie. De iets grotere samenleving van de gemeente van Christus. De grote samenleving van onze maatschappij.

God spreekt mij daarop rechtstreeks aan. Hij zegt tegen mij en tegen jou: "Jij mag geen moord plegen. Ik wil dat jij je naaste liefhebt als jezelf."

Daar begint God. En de catechismus pakt dat persoonlijke op in de uitleg van het zesde gebod. "*Dat ik mijn naaste niet van zijn eer beroof, niet haat, kwets of dood... En ik moet alle wraakzucht afleggen...*"

"Mijn gebod geldt niet eerst de ander, die eerst over de brug moet komen. Maar jou," zegt de Heer. Want de maatschappij? Dat ben jij! De maatschappij? Dat zijn wij! Voor Gods aangezicht.

Wij horen vanmorgen deze opdracht van de Heer:

Bescherm het leven van de mens en wees je broeders hoeder.

De twee elementen wil ik in de preek verder uitwerken.

2. Bescherm het leven van de mens

Hoe vaak hebt u iemand vermoord? Nog nooit, denk ik. Weet ik wel zeker. Want ik heb van niemand van u gehoord, dat hij een paar jaar in de gevangenis heeft gezeten voor moord of doodslag. Zelfs niet voor dood door schuld. U hebt het zesde gebod dus gehouden tot nu toe. U bent geen moordenaar of doodslager.

Maar voordat u nu al te gerust een zucht van verlichting slaakt, wil ik namens de Heer een andere vraag aan u stellen. Deze vraag: Hoe vaak hebt u iemand dood gewenst, dood gekeken of dood gedacht?

Durft u voor uzelf ook op deze vraag voor 100% antwoorden: "Nog nooit"?

Nooit gedacht en hardop gezegd: "Val dood, man!" Of iets minder grof: "Als die of die zou sterven, dan zou het probleem opgelost zijn?"

Nooit gehoord van de uitdrukking: "Als blikken konden doden?" Als blikken werkelijk konden doden, dan zouden er niet veel mensen meer in leven zijn. Zonde tegen het zesde gebod.

Zegt u nog steeds: "Ik heb dit gebod gehouden tot nu toe?" Of wordt het nu toch wat onrustig in uw binnenste? Dat is niet zo erg voor Gods aangezicht.

Soms kun je de haat en de minachting van iemands gezicht lezen. Het is er vanaf te scheppen. En iemands houding spreekt soms boekdelen. Half weggedraaid: "Met jou wil ik niets te maken hebben." En we kijken langs hem heen of lopen haar straal voorbij. Groeten doen we ook niet.

Bewust negeren is ook haten. En haten is voor God hetzelfde als moord en doodslag. Daar is de Bijbel volstrekt duidelijk in. En de catechismus vat dat helder samen. We maken het ons eigen als deel van onze belijdenis. En vervolgens zijn wij eraan gehouden. God zelf spreekt ons daarop aan.

Iemands uiterlijk en houding verraden zijn innerlijk. Wat in de mens leeft wordt zomaar zichtbaar in zijn ogen, zijn gelaatsuitdrukking of zijn houding. Zo is de mens.

Dat vertelt God de Heilige Geest in de Bijbel ook van Kaïn.

Kaïn merkt, dat de HEER wel aandacht geeft aan het offer van Abel, maar niet aan dat van hem. Dat maakt hem boos. We lezen:

"Dat maakte Kaïn woedend, zijn blik werd donker." (Gen. 4:5)

De woede straalt van zijn gezicht en laait uit zijn ogen. Zijn gezicht vertrekt er helemaal van. Witheet wordt hij.

God ziet dat, want Hij is erbij, bij Abel en bij Kaïn. En God spreekt Kaïn daarop aan. Let er op, broeders en zusters, hoe wijs en geduldig de HEER ook met Kaïn omgaat. Het is bij God niet: Boem bats, er bovenop. Hij vraagt verantwoording aan Kaïn en nodigt hem op die manier uit om eerlijk te zeggen, wat hem dwars zit.

[Een heel praktisch leerpunt voor hoe wij mensen benaderen die het fout doen en zondigen in onze ogen. Er niet op af vliegen met een wijzende en veroordelende vinger. Maar bewogen zijn en vragen stellen om de ander tot inzicht van zijn fouten te brengen. Wijsheid en geduld zijn dan heel belangrijk. De Heer Jezus doet het ook zo. Ik moet even denken aan hoe Jezus omgaat met de Samaritaanse vrouw, die al vijf mannen heeft gehad. Die niet op de normale tijd naar de put durft te komen vanwege de blik van de mensen. Zie Johannes 4.

Of Jezus' omgang met de vrouw die op heterdaad betrapt was op overspel, Johannes 8.

Maar dat even tussen door. Hoe doet u dat trouwens?]

Terug naar Kaïn. God maant hem wel om zich niet door de zonde te laten beheersen. Maar zelf de zonde te beheersen. Zelfbeheersing dus.

De zonde bedreigt je, maar jij moet proberen haar de baas te worden. Overwin het kwade door het goede, zegt de Bijbel later.

God ziet, dat het van binnen niet goed zit bij Kaïn. Zijn hart staat niet recht tegenover God en in het verlengde daarvan ook niet tegenover zijn broer. Kaïn is

jaloers op zijn broertje Abel. En eigenlijk is hij kwaad op God. Want de HEER slaat wel acht op Abels offer. 'Maar naar dat van mij kijkt Hij niet om. Dat is gemeen.'

Ja, Kaïn was wel vroom. Hij brengt als eerste van de broers een offer aan de HEER. Iets van de opbrengst van de akker. Dat hadden de jongens vast en zeker van vader Adam en moeder Eva geleerd. Je mag aan God laten zien hoe dankbaar je bent, door iets van wat je van Hem hebt gekregen ook weer aan Hem terug te geven.

Maar dat moet geen formaliteit worden, maar een hartelijke gave uit geloof in de Heer. Dat ontbreekt er kennelijk bij Kaïn aan. Dat kunnen we opmaken uit de reactie van God. En omdat het met het hart van Kaïn niet recht zit, zit het ook met zijn handelen niet goed. Zijn gezicht staat verkeerd, vertrokken van woede. En dan kan zijn broer het ook niet meer goed doen.

En in zijn hart komt het gemene plan op om Abel te pakken te nemen. Dat moet lukken, denkt Kaïn. Want ik ben toch sterker dan hij. Ik ben de oudste. Het zit ook al in hun naam. Kaïn, zo had Eva haar oudste zoon genoemd.

"Met de hulp van de HEER, 'zei ze, 'heb ik het leven geschonken aan een man!'"
(Gen. 4:1)

Haar tweede zoon noemde ze Abel. Die naam betekent zoiets als 'nietigheid, kleintje'. Voor grote broer Kaïn werd dat, toen de zonde vat op hem kreeg, zoiets als 'Snotjong'. En toen de HEER liet merken, dat Hij dat 'snotjong' verkoos en met hem wel wilde omgaan, toen was voor Kaïn de boot aan.

Kaïn lokt Abel mee naar buiten, naar het veld. Hij begint met hem te vechten. Hij werpt zich op hem en slaat hem dood. Met zijn vuisten, met een steen misschien?

Vraag die bij mij opkomt bij het lezen van deze geschiedenis. Hoe wist Kaïn wat dood is? En dat je iemand kunt doodslaan met geweld? Dat had hij nog nooit van een ander gezien. Ook nog niet eerder gedaan.

Misschien had hij het opgedaan bij het offer, dat broer Abel aan de Heer bracht. Als je een dier kunt doden voor een offer, dan kun je ook een mens doden. Met hetzelfde geweld, met hetzelfde instrument of hetzelfde wapen.

De zonde van de haat heeft Kaïn zo te pakken, dat zijn broer het eerste slachtoffer wordt. De eerste dode op aarde. Geen natuurlijke dood, maar een slachtoffer van een geweldsmisdrijf. De eerste moord, vlak voor Gods ogen nota bene.

Zo verschrikkelijk is nu de macht van de zonde. Zo verschrikkelijk krachtig zijn jaloezie en haat. Niets ontziend. Het eist altijd slachtoffers. Fijntjes en geniepig of met bruut geweld.

Wat een stroom van bloed is er sinds Abel gevloeid op aarde. Bloed van verwondingen. Bloed van moord en doodslag, van zinloos geweld. De eindeloze stroom van bloed lijkt niet te stoppen in deze wereld.

Wat hebben we als mensen en als christenen daar een vreselijk machteloos gevoel bij. Wat moet je er in vredesnaam tegen doen? Hoe komt het ooit tot een einde? Hoe wordt ooit de haat uitgebannen uit het leven en de harten van de mensen?

Want daar zal het toch moeten beginnen. Bij de wortel van de doodslag.

De catechismus zegt:

"Het gaat dus in dit gebod niet alleen om doodslag? Nee. Door de doodslag te verbieden leert God ons ook dat Hij afgunst, haat, toorn en wraakzucht als de wortel van deze zonde haat en dat dit alles voor Hem doodslag is."

Dat is een volstrekt heldere boodschap van de Heer, klip en klaar uit de Bijbel af te lezen. Kijk maar naar de bijbelgedeelten, die onder dit catechismusantwoord staan. God richt de aanval van zijn gebod dus vooral op het hart van de mens. Op mijn hart en dat van u.

Wat lijkt dit gebod in onze keiharde wereld een onmachtig, zwak woord. "Pleeg geen moord," zegt de Heer. Niet iemand doden tegen het recht in. Niet haten, niet kwetsen met gesproken of geschreven woorden, met of zonder afzender, je niet wreken.

Toch mag je ook zeggen: Wat een bevrijdend woord voor Gods volk! In een wereld, waarin bloedwraak aan de orde van de dag is. En waar hele volksstammen worden uitgeroeid in een doorgaande spiraal van doodslag en wraak.

Bevrijdend woord van de God van het leven. Hij wil dat de mensen elkaars leven beschermen, eerst onder zijn volk.

Bescherm het leven van de mens in mijn naam zegt de Heer. Om Gods wil, want Hij is de Schepper van het leven. En ieder mens is zijn maaksel. Ook wanneer het zeer onvolmaakt ter wereld komt.

Erken dat, zegt God. Beleef dat zo. Maak dat waar als bevrijd volk. Maak dat waar in jouw leven, in jouw wereldje met jouw naasten, volksgenoten en vreemdelingen. Heb respect voor het leven van je naaste. Heb je hart voor je naaste. Het gaat er inderdaad om hoe jij in het leven staat. En dat jouw naaste daar de positieve vruchten van plukt.

Niet moorden of doodslaan, maar liefhebben. Niet pesten, maar uitnodigen om mee te doen en mee te gaan. Niet uitschelden, maar vriendelijk zijn ook tegen hem die jou niet zo goed ligt. Geen hokjes, vakjes, waar je een ander in kunt opsluiten, zodat je je niet met hem hoeft te bemoeien. Maar liefde, eenheid en vrede in de Geest van God de HEER en van zijn Zoon Jezus Christus.

Bescherm het leven van de mens en wees je broeders hoeder.

Over het eerste deel van deze opdracht van God hebben we gesproken. We geven nu aandacht aan het tweede deel.

3. En wees je broeders hoeder.

U hoort in deze woorden doorklinken, wat Kaïn zei. *"Ben ik mijns broeders hoeder?"* Zo staat het in de vertaling NBG51. *"Moet ik soms waken over mijn broer?"* (NBV)

Dat is zo'n beetje een gevleugeld woord geworden in onze taal. We zeggen het wanneer wij ons aan onze verantwoordelijkheid proberen te onttrekken. We laten dan zien dat we uitstekende leerlingen van Kaïn zijn. We reageren precies zoals hij. De HEER heeft gezien, dat Kaïn zijn broer Abel vermoordde. En weer komt God naar Kaïn toe. Hij laat hem ook nu niet los. "Waar is je broer Abel?" vraagt Hij.

Kaïn antwoordt zoals wij allemaal doen als we op het matje geroepen worden. *"Dat weet ik het niet."*

Zeggen wij ook zo vaak. "Dat is mijn zorg niet. Mijn broer kan toch wel voor zichzelf zorgen? Dat is niet mijn pakkie-an. Ben ik de oppasser van mijn broertje?"

Het lijkt mij toe, dat Kaïn best weet hoe God het wil hebben. Hij moet inderdaad op zijn broer letten, hem aandacht geven, zij het niet in bemoeizuchtige zin. Hij moet gewoon met hem omgaan als broer en als naaste. In liefde en liefdevolle zorg. In het samen dienen van de HEER.

Maar dat vertikt hij, jaloers als hij is. Maar ja, dat geef je niet ronduit toe. "Ik weet niet waar mijn broer is."

"Moet ik soms waken over mijn broer?" vraagt Kaïn. En hij heeft heel wat medestanders gekregen in de loop van de eeuwen.

"Ben ik mijns broeders hoeder?"

"Ja, dat ben je," zegt God. "De zorg voor je broeder en zuster, voor je naaste, heb Ik inderdaad ook aan jou toevertrouwd. Ik wil, dat jij verantwoordelijk bent voor je broer of zus. Ik wil dat je je naaste liefhebt in je gezin, je familie, in de gemeente en in de samenleving."

Zo beschikt God het. Zo wil de hemelse Vader het voor de mensen die zijn kinderen en die Hij als zijn kinderen het leven gegeven heeft. We zijn dus niet klaar, wanneer we onze naaste niet doden. Wanneer we met onze handen van hem afblijven. Wanneer we de scheldwoorden weten in te slikken en de woede kunnen temperen. De catechismus leert dat ook in vraag en antwoord 107.

"Maar is het genoeg dat wij onze naaste, zoals gezegd niet doden? Nee, want terwijl God afgunst, haat en toorn verbiedt, gebiedt Hij dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, jegens hem geduldig, vredelievend, zachtmoedig, barmhartig en vriendelijk zijn, zijn naaste zoveel mogelijk voorkomen en dat wij ook onze vijanden goed doen."

God gebiedt ons dus onze naaste lief te hebben als onszelf. Het zesde gebod brengt ons dus heel dicht bij de kern van de opdracht van het evangelie. Het tweede gebod, zoals Christus het noemt. Het tweede gebod, dat gelijk is aan het eerste: God liefhebben met heel je hart, verstand en kracht.

God vraagt van mij liefde, zoals Hij ons liefheeft en dat heeft laten zien in het zenden van zijn Zoon Jezus Christus. God wil, dat ik om mijn broeder en zuster geef. Dat ik, waar ik kan, liefdevolle aandacht en zorg aan hem of haar besteed. Dat begint gewoon in huwelijk, gezin en familie. Van daaruit trekt God het breder, naar al je naasten.

Aandacht, liefde voor mijn naaste gevraagd en geboden.

God zegt: "Pleeg geen moord." Hij geeft de opdracht aan de mensen, zijn kinderen voorop: "Bescherm het leven van de mens." Maar daar stopt Hij niet. Dat zou nog maar de helft van het gebod zijn. God zegt in één adem: "Bescherm het leven van de mens en wees je broeders hoeder." Zorg voor je naaste en heb je naaste lief als jezelf.

Wat voor een radicaal en intens gebod dat is, blijkt uit de woorden van de Heer Jezus. We hebben iets daarvan ook gelezen in deze dienst.

Jezus zegt, met hetzelfde gezag als waarmee God spreekt in de 10 geboden:

"Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten." En ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen, alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van je Vader in de hemel." (Matteüs 5:43,44)

Dat is voor ons feitelijk een onmogelijke opdracht. Zo ervaren wij dat. Maar daarom verwijst de Heer Jezus ons ook naar zijn Vader, wiens kinderen we mogen zijn. Hij had ons, die zijn vijanden waren geworden, lief en zond zijn Zoon om ons te redden uit de macht van de zonde en de dood.

Jezus verwijst ook naar zichzelf. Zijn liefde voor zijn vijanden is overduidelijk. Hij bidt voor hen, voor de mensen, die Hem aan het kruis hebben gehangen. "Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen." En Jezus vraagt van ons dat wij Hem in die naastenliefde zullen volgen. En Hij schenkt ons daarvoor en daarbij zijn Heilige Geest. Die leert ons de liefde. Die verandert en vernieuwt ons hart, zodat het harde hart wordt verbroken en een warm kloppend hart daarvoor in de plaats komt.

En Jezus zegt:

*"Gelukkig de zachtmoedigen,
want zij zullen het land bezitten.*

.....

*Gelukkig de vreedstichters,
want zij zullen kinderen van God genoemd worden." (Matteüs 5:5 en 9).*

Gelukkig ben je dus, wanneer je je broeders hoeder bent. In Gods naam.

Amen.